

DOI 10.51558/2490-3647.2022.7.4.379

UDK 616.31:378(497.5 Osijek)

Primljeno: 10. 08. 2022.

Pregledni rad
Review paper

Tamara Alebić, Ivan Včev, Nikola Volarić

OSNUTAK I DJELOVANJE VIŠE STOMATOLOŠKE ŠKOLE U OSIJEKU

U godinama poslije Drugog svjetskog rata u Osijeku i Slavoniji osjetio se znatan nedostatak školovanog medicinskog osoblja, a osobito dentalnog. Velik broj takvog osoblja židovskog podrijetla stradao je u progonima za vrijeme rata, a također velik broj onih njemačkog podrijetla odselio se iz Slavonije. U godinama poslije rata znatan broj školovanog dentalnog i medicinskog osoblja otišao je u mirovinu. Da bi se popravilo stanje dentalne zaštite stanovništva 1961. u Osijeku se osniva Viša stomatološka škola. Školovanje je trajalo dvije godine i bilo organizirano u šest trimestara, a nakon toga polaznici su stjecali zvanje višeg zubara. Kroz desetak godina djelovanja na Višoj stomatološkoj školi u Osijeku školovalo se nekoliko stotina studenata iz svih krajeva ondašnje države, ali ipak najviše iz Slavonije. Na taj način ova školska ustanova ispunila je svoj cilj. Nedostatak školovanog dentalnog osoblja je smanjen i Osijek i Slavonija dosižu ostatak Hrvatske u broju medicinskog osoblja. Godine 1971. Viša stomatološka škola prestaje sa djelovanjem, transformira se u Polikliniku za zaštitu zubi i usta u Osijeku koja dalje nastavlja tradiciju dentalne zaštite stanovništva i školovanja dentalnog osoblja.

Ključne riječi: Viša stomatološka škola u Osijeku; dentalna zaštita; Poliklinika za zaštitu zubi i usta; viši zubar

UVOD

Nakon završetka Drugoga svjetskog rata Osijek i Slavonija našli su se u situaciji da je nedostajalo školovanog medicinskog osoblja gotovo svih profila. U desetljećima koja su prethodila ratu pretežit broj liječnika i drugog medicinskog osoblja u Osijeku činili su Nijemci i Židovi. Liječnici Židovi su izbjegli iz Osijeka, a znatan broj je likvidiran u koncentracijskim logorima. Liječnici Nijemci su pak u znatnom broju sa povlačenjem njemačkih snaga krajem rata napustili Osijek (Sršan 2003).

Nedostatak školovanog osoblja za pružanje dentalne zaštite bio je još izraženiji u drugim dijelovima Hrvatske, ali i na prostorima cijele bivše Jugoslavije (Smerdelj, Horvat 1978). Da bi se taj problem riješio ubrzo nakon rata, 1948. godine, počinju sa radom stomatološki fakulteti u Zagrebu i Beogradu koji su trebali nadoknaditi nedostatak liječnika stomatologa. No, kako je nedostajalo i dentalnog osoblja nižih stupnjeva školovanja krajem 50-ih i početkom 60-ih godina javlja se ideja o osnivanju viših stomatoloških škola u regionalnim centrima diljem bivše države, pa tako i Hrvatske, u kojima bi se školovao kadar za zvanje višeg zubara, te se tako nadoknadio manjak školovanog dentalnog osoblja tog profila (Utvić 1974). Da bi se ta ideja realizirala tijekom 1961. godine takve više stomatološke škole osnivaju se u Osijeku, Splitu i Rijeci (Zgrablić 2006). Po završenom školovanju polaznici su stjecali zvanje višeg zubara, a školovanje je trajalo 2 godine i bilo organizirano kroz 6 trimestara.

Cilj ovoga rada je iznošenje nekih novih podataka o osnutku i djelovanju Više stomatološke škole u Osijeku. O ovoj temi do sada nije puno pisano i Viša stomatološka škola je samo spominjana u radovima koji se bave poviješću medicinskih ustanova u Osijeku kao ustanova koja je djelovala 60-ih godina XX. st, bez ikakvih detaljnijih podataka. Rad se najvećim dijelom temelji na izvornoj arhivskoj građi Više stomatološke škole pohranjenoj u Državnom arhivu u Osijeku i drugim manjim arhivskim fondovima koji su trenutno još uvijek u posjedu drugih imalaca arhivske građe.

Nažalost arhivska građa nije sačuvana u cijelosti, tako da postoje određene praznine u dokumentiranju svih razdoblja djelovanja škole. Nadamo se da će, usprkos tome, ovaj rad pružiti vrijedne podatke o osnutku, djelovanju i prestanku rada medicinske školske ustanove koja je školovala velik broj medicinskog osoblja i znatno doprinijela poboljšanju dentalne zaštite Osijeka, Slavonije, ali i znatno širih prostora.

Nedostatak školovanog medicinskog osoblja u Osijeku pokušao se nadomjestiti tako što je 1947. godine osnovana srednja Medicinska škola koja je 1956. g. prerasla u Višu školu za medicinske sestre. U okviru ove škole kraće vrijeme djeluju i Škola

za primalje, Škola za dječje njegovateljice i Škola za bolničare. Rješavanju problema nedostatka školovanog dentalnog osoblja pristupa se nešto kasnije pa se 1961. g. osniva Viša stomatološka škola, a u planu je bilo i osnivanje Škole za zubne tehničare (Gavrić, Smerdelj 1971). Iz ovoga vidimo da su ondašnje vlasti u Osijeku ozbiljno pristupale rješavanju problema nedostatka medicinskog osoblja i zahvaljujući tome situacija se vremenom poboljšavala, a Osijek se formirao kao regionalno središte u kojem se stanovništvu može pružiti širok spektar medicinskih usluga.

Loše stanje dentalne zaštite stanovništva svjedoči i podatak da je pedesetih godina 20. stoljeća na području kotara Osijek djelovalo 5 stomatologa i 23 zubara od čega u gradu Osijeku 5 stomatologa i 14 zubara. Na području drugih slavonskih kotara – Našice, Slavonski Brod, Vinkovci i Virovitica – djelovalo je još 20 zubara. Također se skreće pažnja da je određeni broj ovih stomatologa i zubara bio pred mirovinom, te da će se njihovim odlaskom situacija dodatno pogoršati.¹

U Slavoniji je prema popisu stanovništva iz 1961. godine živjelo 736.737 stanovnika o čijoj dentalnoj skrbi je brinulo ukupno 50-ak zubara i stomatologa. Prema mišljenju ondašnje struke bilo je optimalno da jedan stomatolog ili zubar brine o 2.800 do 3.000 stanovnika, a prema tome na području pet slavonskih kotara trebalo bi djelovati oko 250 zubnih liječnika. Ovako izneseni brojevi govore da je stanje zubne zaštite u slavonsko-baranjskoj regiji bilo vrlo loše i da je neophodno poraditi na rješavanju toga problema.²

Situaciju je glede stanja dentalne zaštite stanovništva dodatno otežavala i činjenica da zbog nedostatnog broja dentalnog osoblja stanovništvo dentalnu zaštitu traži kasno, kada je bolest već u odmakloj fazi pa su takve intervencije najčešće velikog obima i vrlo skupe. Sve to je utjecalo na porast troškova zdravstvene zaštite i na pogoršanje općeg zdravstvenog stanja stanovništva.

OSNUTAK I ORGANIZACIJA ŠKOLE

Organiziranje Više stomatološke škole bio bi korak koji omogućuje relativno brzo i efikasno rješavanje takve situacije, osobito što je nakana osnivača bila da studenti koji završe Višu stomatološku školu mogu preći na Stomatološki fakultet bez polaganja prijemnih ili diferencijalnih ispita.³

1. HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Investicioni program za adaptaciju i opremu Više zubarske škole u Osijeku, kut. 8.

2. ibidem

3. ibidem

Viša stomatološka škola u Osijeku osnovana je odlukom Narodnog odbora Kotara Osijek, koji dana 28. IX 1961. godine donosi rješenje o osnivanju škole.⁴ Sjedište Više stomatološke škole bilo je u Donjem Gradu u Osijeku ulica Dimitrija Tucovića 4 (danas Cvjetkova ulica). To je bio Dom tehničke škole u Osijeku u kojem je od 1954. godine bila smještena Medicinska škola u Osijeku koja 1956. prerasta u Višu školu za medicinske sestre Osijek. U Investicionom programu za adaptaciju i opremu Više zubarske škole istaknuto je da je jedina logična lokacija ove škole u slavonsko-baranjskoj regiji upravo Osijek, zato što u njemu djeluje velika bolnica u kojoj se može izvoditi praktična nastava, a osim bolnice u gradu postoji i razvijena ambulantna služba u kojoj se također može obavljati praktična nastava.

Također se tvrdi da predložena lokacija u ulici Dimitrija Tucovića 4. ima prednost zato što se nalazi relativno blizu osječke bolnice. U stvarnosti tu se radi o jednokatnoj zgradi koja je do tada služila kao internat Škole za medicinske sestre. U zgradi je postojalo 29 č6prostorija od kojih bi se 27 trebalo adaptirati za potrebe održavanja nastave u Višoj zubarskoj školi.⁵

Narodni odbor Kotara Osijek na sjednici od 28. IX 1961. donosi Rješenje, kojim je za v. d. direktora Više stomatološke škole u Osijeku postavljen dr. Marko Omrčen, stomatologa iz Osijeka. Ovo Rješenje ima svega dvije stavke u prvoj se dr. Omrčen imenuje za v. d. ravnatelja, a u drugoj se iznosi: „Dužnost je imenovanog da obavlja neposredne poslove oko osnivanja i početka rada ove škole“.⁶ Direktor je po imenovanju osnovao posebnu Komisiju za izvršenje pripremnih radova u Osijeku koja temeljem ovlaštenja Narodnog odbora Kotara Osijek raspisuje natječaj za izbor stalnih i honorarnih profesora Više stomatološke škole u Osijeku. Ovaj natječaj je vrlo ambiciozno zamišljen, pa je raspisan za veći broj redovnih ili honorarnih profesora ili predavača iz više predmeta: Biologija, Anatomija, Histologija, Fiziologija, Biokemija, Mikrobiologija, Patološka fiziologija, Farmakologija, Interna medicina, Zaraze, Neurologija, Opća kirurgija, Rentgenologija, Socijalna medicina, Morfologija zubi, Dentalna protetika, Bolesti zuba, Dentalna kirurgija, Regulacija zuba i čeljusti, Dječja i preventivna stomatologija, Bolesti usta, Društvene nauke, Predvojnička obuka. Istom prilikom raspisan je natječaj za tajnika škole. No osnivači su zadržali i određenu rezervu pa su se ogradili navevši da natječaj ima važnost pod uvjetom da Izvršno vijeće

⁴ Škola je osnovana rješenjem br. 11-9084/1-1961.. Nažalost, originalni primjerak ovog Rješenja nismo uspjeli pronaći u arhivskoj građi Više stomatološke škole, ali se druga tijela pozivaju na njega i navode ga.

⁵ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Investicioni program za adaptaciju i opremu Više zubarske škole u Osijeku, kut. 8.

⁶ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Opći spisi, 11-12.626/1-61, kut. 1.

potvrdi akt o osnivanju škole.⁷ Vidimo da su inicijalne zamisli osnivača bile vrlo ambiciozne pa je predviđen natječaj za zapošljavanje velikog broja profesora ili predavača iz puno predmeta. No, nekoliko mjeseci kasnije, realnost je prevladala pa je potvrđen izbor svega 8 što profesora, što predavača.

Dana 13. XII 1961. g. održava se I. sjednica Nastavničkog vijeća Više stomatološke škole u Osijeku. Sjednica je održana u prostorijama Škole za medicinske sestre. Prisutni su gotovo svi članovi Nastavničkog vijeća osim mph. Kazimira Svidereka i prim. dr. Ive Glavana. Predviđeno je pet točaka dnevnog reda: 1. Upoznavanje Nastavničkog vijeća sa Zakonom o visokoškolskom obrazovanju, 2. Dosadašnji rad i otvaranje škole, 3. Izbor Savjeta škole, 4. Izbor Direktora, 5. Izbor Komisije za izradu Statuta škole. Sjednicu je vodio v. d. direktora dr. Marko Omrčen. Iz zapisnika sjednice prilikom rasprave o drugoj točki dnevnog reda saznajemo da Viša stomatološka škola nema svoje prostore za rad već se nastava odvija u prostorima Pedagoške akademije, Bolnice i Doma narodnog zdravlja. Na sjednici je na prijedlog v. d. direktora izabran Savjet Više stomatološke škole u njegovom sastavu su bili: prof. Dragica Guncunski, prof. Slavko Bobić, dr. Branko Milošević i dr. Zlatko Lamza. Također je jednoglasno prihvaćeno da dotadašnji v. d. direktora dr. Marko Omrčen bude izabran za direktora škole.⁸

Škola je pri svom osnivanju prošla „porođajne muke“. Očigledno, škola je počela sa radom, a uočeni nedostaci su se kasnije u hodu ispravljali. Deficit medicinskog osoblja sa znanstvenim zvanjima doveo do toga da se ambiciozni planovi o zapošljavanju većeg broja profesora i predavača reduciraju, te da škola počne raditi sa minimalnim potrebnim brojem djelatnika. Tomu svjedoči i dopis Odjela za društvene službe Narodnog odbora Kotara Osijek od 15. I 1962. godine. Ovaj dopis je naslovljen sa „Uslovi za početak rada škole“ i u njemu se škola upozorava da mora ispuniti određene proceduralne uvjete; sastaviti poimenični spisak svih članova Savjeta škole, Vijeća škole i nastavnog kadra, da bi na temelju toga Odbor za visoko školstvo Izvršnog vijeća Sabora SRH mogao donijeti rješenje o početku rada škole.⁹

Nekoliko dana nakon toga Viša stomatološka škola u Osijeku je to i učinila te 23. I 1962. godine šalje Odboru za visoko školstvo popis članova Savjeta škole i Nastavničkog vijeća, kako bi isti mogao donijeti rješenje o početku rada škole.¹⁰ Iz do-

⁷ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Opći spisi, ovaj akt nije datiran, kut. 1.

⁸ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, zapisnici sjednica, kut. 6.

⁹ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, 07-650/1-1962., kut. 1.

¹⁰ HR -DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, 01-34/1962., kut. 1.

stavljenog popisa vidimo da su u Savjet škole imenovani Bogdan Kovač i prof. Slavko Bobić kao delegirani članovi Savjeta NOK-a Osijek, prim. dr. Boris Pegan kao delegirani član Savjeta Opće bolnice Osijek, dr. Branislav Japić kao delegirani član Savjeta Doma narodnog zdravlja u Osijeku, dr. Branko Miljuš kao delegirani član Savjeta Zavoda za zaštitu zdravlja Osijek, dr. Branko Milošević, dr. Zlatko Lamza, prof. Dragica Gucunski i dr. Marko Omrčen, direktor škole, kao izabrani članovi nastavničkog osoblja škole. Također su ostavljena dva prazna mjesta na popisu za predstavnike Savjeta škole koje bira Savez studenata.

Iz ovog dokumenta saznajemo da su u prvoj godini rada Više stomatološke škole u Osijeku članovi Nastavničkog vijeća škole bili: dr. Slavko Beleslin, dr. Branko Milošević, dr. Zlatko Lamza, dr. Vlatko Čorak, prim. dr. Ivo Glavan, prim. dr. Boris Pegan, prof. Dragica Gucunski, dr. Alojzije Grau, prim. dr. Ante Merdžo, dr. Vladimir Lapter, prim. dr. Čedomil Vugričić, mph. Kazimir Sviderek, Zdenko Jurašek i dr. Marko Omrčen.

Kako vidimo, škola je već počela sa radom i naknadno obavlja određene proceduralne i administrativne poslove koje je trebalo obaviti ranije. Tako 9. II 1962. godine Odjelu za društvene službe Narodnog odbora Kotara Osijek šalje podatke o broju upisanih studenata. Iz ovoga popisa vidljivo je da je 1. I 1962. g. u prvi semestar škole bilo upisano 56 redovitih studenata. Na samome popisu vidi se da je tabela prvo pravljena za stanje na dan 31. X 1961. g., ali je to kasnije prekríženo i rukom upisan datum 1. I 1962. g. Najvjerojatnije je Škola obavila upise i počela sa radom početkom akademske godine, tj. 1. X 1961. godine, ali da su propustili obaviti čitav niz proceduralnih koraka koje ovim dopisima naknadno ispravljaju.¹¹

Evidentno je da je škola upisala prvu generaciju studenata, da je nastava počela i da se formalno računa početak akademske godine 1961/1962. sa 1. X 1961, no I. sjednica nastavnog vijeća škole održana je tek 13. XII 1961, a tek 22. II 1962. godine slijedi potvrda Savjeta škole o izboru profesora i predavača za pojedine predmete. Danas je ovakav tijek događanja pri osnutku visokoškolske ustanove teško zamisliti, ali očigledno je da je ideja o osnivanju Više stomatološke škole imala snažnu podršku ondašnjih vlasti u Osijeku. Po svoj prilici su zaključili da osnutak takve ustanove, povećanje broja školovanog dentalnog osoblja i, napose, poboljšanje zdravstvene zaštite stanovništva zaslužuje da se kruta pravila ne poštuju u cijelosti već da se cilj ostvari, a eventualni nedostaci naknadno otklone.

Priloženi popis studenata daje nam nekoliko zanimljivih podataka. U prvoj generaciji u školu je bilo upisano 29 studenata sa područja Kotara Osijek, 3 sa područja

¹¹ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Opći spisi, 01-53/1962., kut. 1.

Kotara Vinkovci, 1 iz Kotara Našice, 2 iz Kotara Brod, 10 iz ostalih kotara Narodne Republike Hrvatske, 8 iz NR Srbije i 3 iz NR Bosne i Hercegovine. Iznesena je i dobna struktura upisanih studenata, pa saznajemo da je od 56 upisanih studenata njih 37 bilo starije od 25 godina. Iz ovoga vidimo da su upisani mahom stariji studenti, a znatan broj njih sa teritorija čitave bivše Jugoslavije. Ipak pretežiti broj studenata bio je sa područja slavonske regije, što je i bio cilj osnutka Škole – obrazovanje i popunjavanje dentalnog osoblja koje je u velikoj mjeri nedostajalo u Slavoniji. A sve daje osnova promišljanju da se zapravo radilo o osobama koje su već zaposlene i koje žele dopuniti, ili usmjeriti, svoje dotadašnje školovanje.¹²

Ispravljanje propuštenih proceduralnih koraka se nastavlja, pa Škola na nedatiranim dopisu (vjerojatno krajem veljače 1962. godine) šalje Odjelu za društvene službe Narodnog odbora Kotara Osijek potvrdu Savjeta Više stomatološke škole održanog 22. II 1962. o izboru profesora i predavača škole za pojedine predmete. Saznajemo da je dr. Branko Milošević imenovan za honorarnog profesora Više stomatološke škole iz predmeta anatomija i histologija, dr. Čedomil Vugrinčić za honorarnog profesora iz predmeta fiziologija i patofiziologija, dr. Zlatko Lamza za honorarnog profesora iz predmeta farmakologija, Zdenko Jurašek za honorarnog profesora iz predmeta sociologija, mph. Kazimir Sviderek za honorarnog predavača iz predmeta biokemija, prof. Dragica Gucunski za honorarnog profesora iz predmeta biologija, dr. Vlatko Čorak za honorarnog predavača iz predmeta higijena i dr. Marko Omrčen za honorarnog predavača iz predmeta dentalna protetika. Dopis su potpisali direktor škole dr. Marko Omrčen i predsjednik Savjeta škole prof. Slavko Bobić.¹³

Dana 1. lipnja 1962. g. Izvršno vijeće Sabora Narodne Republike Hrvatske donosi Rješenje kojim se utvrđuje da su ispunjeni uvjeti za upis studenata i početak nastave na Višoj stomatološkoj školi u Osijeku. Zanimljivo je da se pri tome poziva na rješenje Narodnog odbora Kotara Osijek br. 11-9084/1-1961 od 28. IX 1961. godine o osnivanju škole. Ovaj datum bi zapravo bio točan datum osnivanja Više stomatološke škole u Osijeku.¹⁴

Broj od 56 studenata u prvoj upisanoj generaciji je ipak bio prevelik za novooosnovanu školu, pa Savjet Više stomatološke škole upućuje 23. VIII 1962. g. prijedlog Izvršnom vijeću Sabora NR Hrvatske da se u sljedeću akademsku godinu upis ograniči na 40 studenata. U obrazloženju ovoga prijedloga saznajemo da se te godine (1962/1963) treba upisati „druga klasa“ studenata, a da su mogućnosti škole ograni-

^{12.} ibidem

^{13.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Opći spisi, 01-53/6-1962., kut. 1.

^{14.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Opći spisi, 01-163/1-1962., kut. 1.

čene radnim mjestima ambulante škole, praktikumom za protetske radove i nastavnim kadrom, te stoga predlažu ograničenje broja novoupisanih studenata na 40.¹⁵ Ovo nam samo pokazuje koliki je bio interes za upis u Višu stomatološku školu i koliko je ideja o njenu osnivanju bila dobra.

No 13. IX 1962. g. Odbor za visoko školstvo Izvršnog vijeća Sabora NR Hrvatske šalje Višoj stomatološkoj školi u Osijeku dopis u kojem prilično oštro obavještava školu da su počinili više proceduralnih grešaka pri objavljivanju natječaja o predstojećem upisu i da su pri tome prekoračili svoje ovlasti, te ih upućuju kako to ispraviti.¹⁶ Nešto ranije, 12. VII 1962. godine dr. Marko Omrčen je dobio rješenje kojim se kao direktor raspoređuje u zvanje I. vrste i IX. platnog razreda te mu se određuje plaća u iznosu od 40.500 dinara, a koja mu se isplaćuje od 1. I 1962. g. Očigledno je dr. Omrčen nakon uspješnog ustrojavanja škole prestao biti vršitelj dužnosti direktora, te je imenovan na to radno mjesto.¹⁷

Viša stomatološka škola nastavlja daljim koracima svoje uspješno i zakonito ustrojavanje pa Savjet škole na sjednici od 20. XI 1963. donosi Statut Više stomatološke škole u Osijeku. Prema članku 1. ovog Statuta Viša stomatološka škola je ustanova koja „sprema“ stručnjake – zubare sa višom stručnom spremom. Nakon završetka škole oni stječu zvanje višeg zubara. Školovanje traje ukupno dvije godine i organizirano je kroz šest trimestara. Iz ovoga je vidljivo da je u sve tri više zubarske škole u Hrvatskoj bio ujednačan nastavni plan, te da se zapravo radi o intenciji ujednačavanja nastavnih planova i školovanja dentalnog osoblja u čitavoj Hrvatskoj i poboljšanja loše situacije u dentalnoj zaštiti stanovništva.

Statutom je predviđeno da Viša stomatološka škola u vršenju svoje funkcije, osim općih zadataka propisanih Zakonom o visokoškolskom obrazovanju, osobito treba: obrazovati i stručno spremati studente za potrebe zubarske službe, osposobljavati studente za samostalan rad u zubnim ambulantomama u preventivi i kurativi, omogućavati postojećim zubarskim kadrovima daljnje stručno podizanje i usavršavanje, surađivati sa zubarskim i zdravstvenim ustanovama, radnim, kulturnim i drugim organizacijama u svrhu unapređenja zubarske službe, surađivati sa stomatološkim nastavnim usta-

¹⁵ Iako se na popisu studenata škole iz veljače 1962. godine (vidi ranije) nigdje ne navodi da je to prva generacija studenata, iz ovog dopisa kojim se moli ograničenje upisa za „drugu klasu“ zapravo vidimo da se podaci iz ranijeg popisa odnose na prvu generaciju studenata osječke Više stomatološke škole. Pri dnu ovog dopisa najvjerojatnije je direktor Marko Omrčen običnom olovkom unio uređovnu zabilješku da ga je NOK obavijestio, da je drug Boko javio da neće dobiti rješenje. Fran Boko je bio tajnik Odbora za visoko školstvo Izvršnog vijeća Sabora NR Hrvatske

¹⁶ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, 11-18044/2-1962, Opći spisi, kut. 1.

¹⁷ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, 01-179/2/1962., Opći spisi, kut. 1.

novama nižeg, istog i višeg stupnja u zemlji i srodnim ustanovama u inozemstvu u svrhu izmjene nastavnih iskustava, organizacije rada i podizanja stručne razine nastave i upoznavati studente s dostignućima suvremene stomatološke prakse i teorije uvodeći ih u metodologiju istraživačkog rada u toj oblasti.

Člankom 14. ovog Statuta utvrđen je i nastavni plan škole. Kroz šest trimestara predviđeno je da studenti slušaju predavanja i imaju vježbe iz ukupno 20 predmeta u ukupnom broju od 2348 nastavnih sati. Shodno ondašnjim obrazovnim i društvenim okolnostima predviđeno je da iz dva predmeta iz grupe općeobrazovnih predmeta imaju čak 180 nastavnih sati, i to iz predmeta Predvojnička obuka 117, a iz predmeta Društvene nauke 63 nastavna sata.^{18.}

U okviru redovitog poslovanja u narednim godinama u Višoj stomatološkoj školi donosi se čitav niz podzakonskih akata – pravilnika kojima detaljnije regulira određena područja: Pravilnik o raspodjeli dohodaka od 24. VI 1964. godine, Pravilnik o radnim odnosima od 27. VI 1967. godine, Pravilnik o ocjenjivanju rezultata radnika škole od 27. VI 1967. godine, Pravilnik o pripravnicima i pripravničkom stažu u Višoj stomatološkoj školi u Osijeku od 8. IV 1968. godine, Pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama pri radu od 27. VI 1967. godine, Pravilnik o raspodjeli stanova za korištenje i dodjeljivanju kredita za stambenu izgradnju od 28. X 1969. godine, Pravilnik o zaštiti od požara od 4. VI 1970. godine.^{19.}

Direktor škole dr. Marko Omrčen uvidio je da veliku poteškoću u privlačenju nastavnog kadra u školu predstavlja nedostatak stanova koje bi zaposlenima mogli dati na korištenje. Stoga Škola 6. IX 1963. sklapa Privremeni ugovor o kupoprodaji dva trosobna stana u neboderu Drava na osječkoj gornjodravskoj obali. U tu svrhu, uz sredstva kojima je škola raspolagala, podižu i kredit kod Komunalne banke i štedionice Osijek.^{20.} Ovo nam samo potvrđuje nakanu osnivača i direktora škole da pokušaju privući odgovarajuće nastavno osoblje i poboljšati broj i kvalitetu zaposlenih. Spomenuti neboder bio je jedna od rijetkih stambenih novogradnji u Osijeku i smješten na prestižnoj lokaciji pa je zacijelo mogućnost dobivanja takvoga stana bila snažan argument za zapošljavanje.

Ustavom iz 1963. godine i Osnovnim zakonom o radnim odnosima iz 1965. u ondašnju Jugoslaviju uvodi se samoupravljanje pa su se i akti Više stomatološke škole u Osijeku tome trebali prilagoditi. Škola 1967. g. donosi novi Statut. Donesen je 27. VI 1967. na sjednici Radne zajednice Više stomatološke škole. Sadržavao je 219 čla-

^{18.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Statut, 1963., kut. 8.

^{19.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, pravilnici, kut. 8.

^{20.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, akti o kupovini stanova, kut. 8.

naka, a potpisuje ga Ljiljana Širić, predsjednica radne zajednice. Sukladno promjenama u društvu člankom 1. Statuta iz 1967. Viša stomatološka škola u Osijeku definira se kao samoupravna organizacija čija je djelatnost od posebnog društvenog interesa. Člankom 3. Viša stomatološka škola se određuje kao nastavna visokoškolska ustanova koja obrazuje stručnjake zubare sa višom stručnom spremom, a člankom 13. Statuta određuje se da u školi postoje sljedeće organizacione jedinice: jedinica nastavne djelatnosti, jedinica zubozdravstvene zaštite i tajništvo škole.²¹ Nastavni plan škole ovim Statutom nije mijenjan, školovanje traje i dalje dvije godine kroz šest trimestara i 20 predmeta u ukupnom trajanju od 2348 nastavnih sati.

U sljedećih osam godina Viša stomatološka škola u Osijeku nastavila je sa svojim radom i svake školske godine obrazovala određeni broj dentalnog osoblja koje je nadoknađivalo nedostatak u Slavoniji, ali i na drugim područjima bivše Jugoslavije. Djelatnost i ustrojavanje ove škole bili su dobro promišljeni, a to nam svjedoči i podatak iz akta koji je donesen pri njenom osnivanju. To je već spominjani Investicioni program za adaptaciju i opremu Više zubarske škole u Osijeku, u kome se navodi da je efikasna djelatnost škole moguća sa ukupnim brojem od 40 studenata, te ako bi djelatnost počela sa školskom godinom 1961/62. škola bi potreban broj kadrova mogla proizvesti za 7-8 godina. Ove projekcije su se pravile na podacima da je u pet slavonskih kotareva djelovalo 50-ak zubara, a da je trebalo 250, te da je određeni broj od aktivnih zubara pred mirovinom.²² Škola je kroz svoje djelovanje u potpunosti ostvarila svoju namjenu. Matična knjiga upisanih studenata zaključena je sa brojem 357. Znatno broj školovanih viših zubara bio je sa drugih područja bivše države, ali ipak pretežito su bili sa područja slavonsko-baranjske regije. Da je škola uistinu i ostvarila zadatak koji je zacrtan pri osnivanju – školovanje deficitarnog zubarskog osoblja u slavonsko-baranjskoj regiji – svjedoči i podatak da među desetak zadnjih upisanih studenata, niti jedan nije iz te ove regije već iz Dubrovnika, Korčule, Rijeke, BIH i dr.²³

PRESTANAK DJELOVANJA ŠKOLE

Godine 1971. dolazi do korijenite promjene u djelatnosti Više stomatološke škole u Osijeku. Dana 12. V 1971. g. uprava škole upućuje dopis Općinskoj skupštini Osijek sa Molbom za suglasnost na promjenu djelatnosti i naziva škole. Općinskoj skupštini

²¹ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Statuti, kut. 8.

²² HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Investicioni program za adaptaciju i opremu Više zubarske škole u Osijeku, kut. 8.

²³ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, knjiga 7.

dostavljaju Odluku koju je donio Savjet škole na svojoj 3. sjednici održanoj 11. V 1971. godine, te mole suglasnost na istu.²⁴ Iz Odluke vidimo da se ovdje radi o potpunoj promjeni djelatnosti i naziva Više stomatološke škole u Osijeku, te da se ona zapravo ukida. Savjet škole odlučuje da se dosadašnja proširena djelatnost škole – pružanje zubozdravstvene zaštite građanima uz naknadu – treba vršiti kao osnovna djelatnost. Određeni oblici nastavnog i naučnog rada u budućnosti bi se trebali obavljati kao proširena djelatnost preko stomatološkog centra koji tek treba biti osnovan u sastavu buduće Poliklinike.

U drugoj točki ove Odluke, Savjet škole predlaže i promjenu dotadašnjeg naziva škole koja bi se od 1. X 1971. g. trebala zvati Poliklinika za zaštitu zubi i usta Osijek.²⁵ Ovakva odluka zapravo znači potpunu promjenu, kako djelatnosti tako i naziva Više stomatološke škole. Obrazovanje dentalnog osoblja više ne bi trebala biti njena primarna djelatnost već bi primarna i temeljna djelatnost novoosnovane ustanove trebalo biti pružanje zubozdravstvene zaštite građanima uz određenu naknadu. Vrlo ne-definirano dotadašnja primarna obrazovna djelatnost predviđa se i u budućnosti u okviru stomatološkog centra koji bi trebao biti organizacija udruženog rada u okviru Poliklinike za zaštitu zubi i usta.

Zapravo Viša stomatološka škola u Osijeku je već negdje oko 1968. godine donijela odluku da više ne upisuje nove studente, već da nastavi raditi sa upisanim studentima do završetka njihovog studija. Takvih studenata je bilo oko 70 i predviđeno je da Viša stomatološka škola posluje do 30. IX 1971. g. da bi oni završili školovanje, a za što su bila osigurana sredstva od strane Republičke zajednice za financiranje usmjerenog obrazovanja.²⁶

Iz dokumenta pod nazivom Promjena djelatnosti i naziva Više stomatološke škole u Osijeku saznajemo da je Predsjedništvo Općinske skupštine Osijek imenovalo posebnu komisiju od sedam članova koja je trebala odlučiti što učiniti poslije prestanka rada škole. U komisiju su imenovani Branko Božić, dr. Ante Fuštar, prof. dr. Alfred Štajner, doc. dr. Stjepan Smerdelj, dr. Nada Mališević, Zdenko Jurašek i dr. Vesna Čapo. U komisiju je kao osmog člana Stomatološki fakultet u Zagrebu imenovao doc. dr. Vladimira Amšela. Imenovana komisija je nakon gotovo dvogodišnjeg rada donijela zaključak da bi najbolje rješenje bilo već opisana promjena djelatnosti i imena.

²⁴ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Opći spisi, 03-129/1-1971., kut. 6.

²⁵ ibidem

²⁶ HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku. U arhivskoj građi Više stomatološke škole sačuvan je „Materijal“ odnosno nedatiran, neurudžbiran i nepotpisan dokument, na 4 stranice, nastao u postupku prestanka djelovanja škole. Nosí naziv Promjena djelatnosti i naziva Više stomatološke škole, a kao referent je označena dr. Vesna Čapo, direktor, Opći spisi, kut. 6.

Viša stomatološka škola bi sa radom prestala 30. IX 1971. g., a od 1. X 1971. bi nastavila sa radom kao Zubna poliklinika Osijek.

U pozadini ovog zaključka, kao i odluke Savjeta Više stomatološke škole u Osijeku zapravo je briga za vrijedne prostore i osnovna sredstva škole a na koje je pretenzije počela iskazivati Republička zajednica za financiranje usmjerenog obrazovanja. Ovakvom odlukom bi se djelatnost nastavila, istina pod drugim nazivom ustanove i promjenom primarne i proširene djelatnosti, a vrijedna osnovna sredstva škole bi ostala sačuvana.²⁷ Stoga se daje preporuka Općinskoj skupštini Osijek da podrži ovakvo rješenje, a što je ona donijevši Rješenje i učinila.

Iz ovoga dokumenta vidi se da je predlagana i uska suradnja sa Stomatološkim fakultetom u Zagrebu. Čak je bilo i prijedloga da Viša stomatološka škola, odnosno njen slijednik Poliklinika za zaštitu zubi i usta postanu depadanse Stomatološkog fakulteta u Zagrebu, ali ta inicijativa nije realizirana tako da je ostalo na formulaciji uske suradnje sa Stomatološkim fakultetom u Zagrebu.

U međuvremenu je očigledno došlo do promjene i na mjestu direktora Više stomatološke škole u Osijeku, naime, umjesto dotadašnjeg direktora dr. Marka Omrčena, ovaj dokument potpisuje direktorica dr. Vesna Čapo. Dugogodišnji direktor Više stomatološke škole u Osijeku dr. Marko Omrčen zatražio je sporazumni raskid radnog odnosa radi prelaska na novo zaposlenje u Zagreb. Njegovoj molbi je udovoljeno pa Viša stomatološka škola 9. IX 1971. donosi Rješenje kojim dr. Marku Omrčenu, predavaču i direktoru škole, sporazumno prestaje radni odnos s 31. VIII 1971. g. Dr. Omrčen bio je direktor škole od 1. I 1962. do 31. VIII 1971. godine.²⁸

Na sjednici Radne zajednice Više stomatološke škole u Osijeku održanoj 11. IX 1971. godine za novog direktora škole izabrana je dr. Vesna Čapo. Primopredaja dužnosti direktora izvršiti će se 30. IX, a dr. Čapo će tu dužnost početi vršiti početkom nove školske godine 1. X 1971. g.²⁹

U arhivskoj građi Više stomatološke škole u Osijeku, u odjeljku Personalni dosjei radnika, postoji i dosje doc. dr. Stjepana Smerdelja u kojem je samo jedan akt Ugovor o djelu sklopljen 10. IX 1971. između Više stomatološke škole u Osijeku i doc. dr. Stjepana Smerdelja. Ovim ugovorom dr. Smerdelj se obvezuje da će u vremenu od 10. do 30. IX 1971. g. voditi vježbe iz predmeta Dentalna kirurgija umjesto dr. Nade Omrčen koja je na specijalizaciji u Zagrebu. Nadalje da će pomagati tajniku škole na izradi Statuta Poliklinike za zaštitu zubi i usta u dijelu koji se odnosi na organizaciju

^{27.} ibidem

^{28.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, personalni dosjei, Rješenje br. 03-243/1-1971., kut. 9.

^{29.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, personalni dosjei, Rješenje br. 01-632/2-1971., kut. 9.

medicinske službe i nastavnog i stručnog rada koji će se obavljati u okviru Stomatološkog centra Poliklinike. Prema odredbama ovog Ugovora dr. Smerdelj je trebao obavljati poslove savjetnika direktora Poliklinike u osnivanju dr. Vesne Čapo u pripremnom razdoblju do otpočinjanja rada Poliklinike 1. X 1971. g. Također je trebao uspostavljati i održavati potrebne kontakte sa Stomatološkim fakultetom u Zagrebu u vezi sa budućim radom Stomatološkog centra.³⁰

U slijedu nedatiranih dokumenata u vezi s postupkom pretvorbe Više stomatološke škole u Osijeku u Polikliniku za zaštitu zubi i usta u Osijeku znakovit je i Pregled organizacije kadrova u zubozdravstvenoj službi na području Slavonije i Baranje, a koji potpisuje doc. dr. Stjepan Smerdelj, kasniji dugogodišnji direktor Poliklinike. U ovom dokumentu dr. Smerdelj daje jasnu sliku nepovoljnog stanja dentalne zaštite u Slavoniji i Baranji te se jasno zalaže za provedbu inicijative osnivanja, odnosno nastavka djelovanja Poliklinike za zaštitu zubi i usta.³¹

Završni dokument u ovoj seriji je Rješenje Općinske skupštine Osijek (vjerojatno nacrt Rješenja). U ovom dokumentu su mjesta na koja trebaju ići datumi i urudžbeni brojevi ostavljena prazna, a kao potpisnik je označen Jozo Petović, predsjednik Općinske skupštine Osijek (nepotpisano). U ovom nacrtu Rješenja Općinska skupština daje suglasnost na Odluku Više stomatološke škole u Osijeku u promjeni djelatnosti i naziva ustanove. Odobrava se da naziv ustanove glasi Poliklinika za zaštitu zubi i usta Osijek, a također se daje suglasnost da osnovna djelatnost ustanove bude pružanje zubozdravstvene zaštite građanima uz naknadu, a proširena djelatnost nastavni i naučni rad u domeni stomatologije. Poliklinika je obvezna uskladiti svoj Statut i druge opće akte s ovom odlukom u roku od tri mjeseca počevši od 1. X 1971. g.³²

U arhivskom fondu Više stomatološke škole u Osijeku sačuvana je i Matična knjiga upisanih studenata. Iz nje saznajemo da je tijekom jednog desetljeća djelovanja škole školu pohađalo 357 studenata. Knjiga je zaključena sa rednim brojem 357, a zadnji upisani student je Nikola Stanić iz Omiša.³³

U to vrijeme u Hrvatskoj dolazi do korjenitih promjena u radu svih viših stomatoloških škola. Tri takve škole u Osijeku, Splitu i Rijeci su kroz 7-8 godina svoga djelovanja proizvele dovoljno školovanih kadrova, tako da je potreba za višim zubarima jednostavno prestala. Viša stomatološka škola u Rijeci prestaje sa radom 1968. g., a njen kontinuitet nastavlja 1973. stomatološki studij pri Medicinskom fakultetu

^{30.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, personalni dosjei, dosje doc. dr. Stjepana Smerdelja, kut. 9.

^{31.} ibidem

^{32.} ibidem

^{33.} HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, knjiga br. 7.

u Rijeci (Zgrablić 2006). Viša stomatološka škola u Splitu prestaje sa radom 1972. godine i doživljava istu sudbinu kao i osječka, iz nje se također formira Poliklinika za zaštitu zubi i usta u Splitu. Splitska poliklinika se 1978. g. ujedinjuje sa Domom zdravlja u Splitu, a nakon osnivanja studija dentalne medicine pri Medicinskom fakultetu u Splitu Poliklinika postaje suradnička ustanova fakulteta u kojoj se odvija najveći dio kliničke nastave.³⁴

ZAKLJUČAK

Kako vidimo iz iznesenih podataka, Viša stomatološka škola u Osijeku je u desetak godina svojeg postojanja u potpunosti ostvarila svoju svrhu. Školovan je znatan broj zubara te je veliki nedostatak školovanog dentalnog osoblja u Osijeku i Slavoniji otklonjen. Dapače, kako vidimo iz Matične knjige studenata, znatan broj polaznika bio je iz svih krajeva bivše države.

Ukoliko uzmemo u obzir podatke o osnutku i prestanku rada viših stomatoloških škola u Splitu i Rijeci, vidimo da se zapravo radi o širem planu kojim se nastojalo u čitavoj Hrvatskoj otkloniti nedostatak školovanog dentalnog osoblja. Očigledno je to uspješno provedeno budući da sve te škole u otprilike približno vrijeme prestaju sa radom, a dvije od njih u Osijeku i Splitu transformiraju se u Poliklinike.

Osobito je značajno da nakon prestanka djelovanja Više stomatološke škole u Osijeku njena vrijedna oprema i sredstva nisu inkorporirana u razne fondove i zajednice, već su poslužila kao osnova za formiranje Poliklinike za zaštitu zubi i usta u Osijeku, koja je nastavila tradiciju obrazovanja dentalnih djelatnika, ali i znanstvenog i dentalnog rada.

³⁴ <http://www.spst.hr>

LITERATURA:

1. Gavrić, Stjepan, Stjepan Smerdelj (1971), "Organizacija i financiranje zubne zaštite na području komunalne zajednice Osijek", *Zbornik radova 2 Simpozij stomatologa Slavonije i Baranje*, Osijek, 9-29.
2. Kaić, Zvonimir (2002), "Razvoj stomatologije u Hrvatskoj", *Acta Stomatologia Croatica*, 36(1), 5-18.
3. Smerdelj, Stjepan, Ivan Horvat (1978), "Razvoj stomatološke službe na području Slavonije i Baranje", *Zbornik radova 5 Simpozij stomatologa Slavonije i Baranje*, Osijek, 25-37.
4. Utvić, Vladimir, Branko Milošević, Josip Fališevac (1970), "Razvoj medicine u Slavoniji – od prvih početaka do II svjetskog rata", *Zbornik radova prvog znanstvenog sabora Slavonije i Baranje*, Osijek, 21-39.
5. Utvić, Vladimir (1974), *Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1874.-1974.*, Opća bolnica Osijek
6. Sršan, Stjepan (2003), *Zavičajnici grada Osijeka 1901 – 1946*, Državni arhiv u Osijeku
7. Zgrablić, Milan (2006), "Začeci i razvoj medicinskih škola u Rijeci", *Acta medico-historica Adriatica*, 4(1), 98-114.

Korištena arhivska građa:

1. HR-DAOS-0150, Viša stomatološka škola u Osijeku, Državni arhiv u Osijeku
2. HR-DAOS-0204, fond Dom narodnog zdravlja Osijek
3. Dom zdravlja Osijek, odjel Poliklinika za zaštitu zubi i usta
4. Fakultet za dentalnu medicinu, knjižnica, arhivska građa dr. Stjepana Smerdelja

FOUNDATION AND FUNCTIONING OF THE COLLEGE OF DENTISTRY IN OSIJEK

Summary

In the years after the Second World War, Osijek and Slavonia experienced a significant lack of trained medical personnel, especially dental personnel. A large number of such personnel were of Jewish origin and perished in the persecutions during the war, also a large number of people that were of German origin moved away from Slavonia. In addition to that, a considerable number of trained dental and medical personnel retired after the war, so the situation was very difficult. To improve the state of dental protection of the population, in 1961, the College of Dentistry was established in Osijek. The education lasted two years and was organized into six trimesters, after which the participants obtained the title of the senior dentist. During the ten years of activity at the College of Dentistry in Osijek, there were several hundred students who studied from all parts of the country at the time, but mostly they were from Slavonia. In this way, this educational institution fulfilled its goal. The shortage of trained dental personnel has been reduced and Osijek and Slavonia are catching up with the rest of Croatia in the number of medical personnel. In 1971, the College of Dentistry ceases to operate, transforming into the Polyclinic for the protection of teeth and mouth in Osijek, which continues the tradition of dental protection of the population and training of dental staff. iijek, which continues the tradition of dental protection of the population and training of dental.

Keywords: College of Dentistry in Osijek; dental care; Polyclinic for the protection of teeth and mouth; senior dentist

Adrese autora
Authors' address

Tamara Alebić
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo
talebic@fdmz.hr
Ivan Včev
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
ivcev@foozos.hr
Nikola Volarić
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo
nvolaric@fdmz.hr